

SLOVENSKI POROČEVALEC

Smrt fašizmu —
svobodo narodu!

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE

Leto VI., št. 25

Ljubljana, ponedeljek, 21. maja 1941

Cena L 2.—

Jugoslavija ne more dopustiti, da bi bila ponižana in da bi se njene pravice izigravale

Izjava maršala Tita

Beograd, 19. maja. Na vprašanje dopisnika TANJUGa, kaj misli o izjavi maršala Alexandra, ki jo je objavil dopisnik REUTERja Hubert Harrison, je maršal Tito odgovoril:

Ne morem, da ne bi izrazil svojega nezadovoljstva in presenečenja nad nemogočo primerjavo, da je prisotnost jugoslovanskih čet v Istri in Primorski slična Hitlerjevimi, Mussolinijevimi in japonskim osvajalnim metodam. Tako obtožbo je mogoče zabrusiti v obraz samo sovražniku, a ne izmučeni in izkrvavljeni zaveznici, ki so jo doslej vsi svobodoljubni narodi priznali kot primer junaštva in požrtvovalnosti v tej veliki osvobodilni vojni.

Jugoslovanska armada je podila sovražnika s silo svojega orožja do reke Soče in še naprej in njeni prisotnost na tem ozemlju ni mogoče pripisovati osvajalnega značaja. Tako obtožbo najodločneje zavračam.

Še enkrat izjavljam, da je naša Jugoslovanska armada, da je Jugoslavija pripravljena sodelovati z zavezniškimi silami, z zavezniškimi deželami, toda istočasno izjavljam, da Jugoslavija ne more dopustiti, da bi bila ponižana in da bi se njene pravice izigravale.

Izjavljam, da je Jugoslavija pripravljena za sodelovanje in sporazumevanje na taki osnovi, ki ne bo žaljiva niti ponižujoča za Jugoslavijo kot zaveznico.

Izjava ministrstva za informacije

Beograd, 19. maja. V zvezi z noto, ki sta jo izročili vladi Velike Britanije in Zedinjenih ameriških držav vladi demokratične federativne Jugoslavije o vprašanju vojne okupacije Istre, Trsta in Primorske objavlja ministrstvo za informacije naslednje poročilo predstavnikom tujega in domačega tiska:

Vlada demokratične federativne Jugoslavije je odgovorila na noto, ki jo je prejela od vlad Velike Britanije in Zedinjenih ameriških držav o vprašanju vojne okupacije Istre, Trsta in Primorske po četah Jugoslovanske armade. Odgovor je sestavljen v duhu zavezniškega sodelovanja in v njem je rečeno, da ima Jugoslovanska armada kot ena izmed zavezniških armad pravico, ki je enaka vsem ostalim zavezniškim armadam in ki se sestoji v tem, da ostane na ozemlju, ki ga je v srčnih bojih proti skupnemu sovražniku osvobodila. Jugoslovanska armada je imela v trdovratnih bojih, katerih cilj je bil tako odrezanje znatnih delov zavezniške vojske kakor tudi osvobodjenje zaslužjenih bratov, velike žrtve v krvi in je pokazala mnogo primerov nezasišane junaštva. Dejstvo, da je prebivalstvo teh krajev že dve leti sodelovalo v osvobodilni borbi, da je po ogromni večini jugoslovansko in da je dalo v borbi proti italijanskemu in nemškemu fašizmu velike žrtve, ne more biti ovira naši zahtevi, da se prepusti naši vojski ureditev vojaške uprave in narodno-osvobodilnim odborom, ki so izvoljeni od ljudstva, ureditev in vodstvo civilne uprave.

Potrebe naših zaveznikov v pogledu pristanišča in prometnih zvez so popolnoma zagotovljene v duhu razgovora med maršalom Titom in maršalom Alexandrom o prihodnjem obisku maršala Alexandra v Beogradu.

Čast naše vojske in vse naše dežele zahteva prisotnost Jugoslovanske armade v Istri, Trstu in Primorski, toda s tem se niti najmanj ne prejudicirajo sklepi mirovne konference, ki bo dokončno rešila vprašanje o pripadnosti teh krajev, ker je tudi demokratična federativna Jugoslavija nasploh vseh enostranskih priključitev.

Vzpostavitev narodne oblasti na Koroškem

Izvolitev Pokrajinskega narodno-osvobodilnega odbora v Celovcu

Celovec, 19. maja. (Tanjug.) Odkar je naša vojska osvobodila Koroško, je vsa Koroška kakor prerajena. Veselje Korošcev je nepopisno. Po vsej Koroški so tako Slovenci kakor Avstrijci spontano prevzeli oblast v svoje roke. Danes imajo že vsi kraji Koroške svoje krajevne narodno-osvobodilne odbore.

Dne 16. maja so bile v Celovcu volitve v Pokrajinski narodno-osvobodilni odbor, ki so se spremenile v najsilnejšo manifestacijo slovensko-avstrijskega bratstva. Delegati so prihajali v Celovec iz najoddaljenih krajev z vsemi mogočimi volili, ki so bila okrašena s cvetjem, slovenskimi, jugoslovanskimi in avstrijskimi zastavami. Slovenci so prepevali svoje narodne pesmi, Avstrijci pa svoje stare, pod nacisti prepovedane delavske pesmi. Hvala našim vojski je brezmejna, bratstvo med njimi neomajno.

V slavnostno okrašen dvoran, kjer so visele avstrijske, slovenske in jugoslovanske zastave, je pozdravil slovenske, avstrijske predstavnike in delegate avstrijskih bataljonov tov. Karel Prusnik. Po pozdravu je bilo izvoljeno slovensko in avstrijsko predsedstvo zborovanja, na kar je govoril tovarš podpolkovnik Dušan Prjevec, ki ga je množica neprestano preklinjala z vzklizanjem maršalu Titu, Ju-

goslovanski armadi, Jugoslaviji, bratstvu koroških Avstrijcev in Slovencev. Ko je tovarš podpolkovnik spregovoril Avstrijcem v nemškem jeziku, ovacij in občudovanju ni hotelo biti konca. Avstrijci so burno vzklizali maršalu Titu, vmes pa so se slišali vzkliki: »Weg mit den Nazi! Nieder die Landesregierung! Weg mit der Reaktion!« (Proč z nacisti! Dol z deželno vlado! Proč z reakcijo!)

Nato je govoril Avstrijec tov. Görtner, ki je v svojem govoru jasno in odločno poudaril, da so pogledi vseh Korošcev-Avstrijcev uprti na vzhod. Avstrijec tovarš Joseph Hanny je nato javno izjavil, da izstopa iz Landesregierung in da je vrnil svoj mandat kot zastopnik delavstva. Njegov korak so prisotni sprejeli z navdušenimi ovacijami. Zatem je govoril Avstrijec tovarš Kitzmandl, ki je takoj v uvodu napadel predsednika Landesregierunga Pitscha, ki je le fašistični nasilnik bivšega nacističnega predsednika.

Sedanja »Landesregierung«, je dejal govornik, »hoče s tujo pomočjo reševati in skrivati razbojniške nacionalsocialiste. Pzval je nato ljudstvo, naj brez strahu nosi na rokavu svoj trak z zvezdo. Odo-bravanje ob koncu Kitzmandlovega govora je prepričevalno dokazovalo voljo vseh Korošcev.

Ameriški drž. tajnik Grewe o jugoslovanski noti

Washington, 20. maja. (Reuter.) Poslevo-dnji državni tajnik Joseph Grewe je izjavil, da so Združene države Severne Amerike prejele od Jugoslovanske vlade noto, ki se tiče jugoslovanskega prevzema oblasti v Julijski Benečiji. Grewe je dejal: »Nota predstavlja ponavljanje jugoslovanskih teritorialnih zahtev do tega čezmraja in predstavlja razna rešitve vprašanja, ki ne more biti v skladu z ameriškim stališčem, kakor je bilo poudarjeno v izjavi pred enim tednom.«

ŠIRITE TISK Osvobodilne fronte!

Po letabi, h kateri so se oglašali Avstrijci in Slovenci, ki so poudarjali bratstvo koroškega prebivalstva in težnjo po združitvi s svobodno Tovo Jugoslavijo, so bile volitve delegatov v PNOO, v kateri so bili izvoljeni:

za predsednika dr. Petek, za podpredsednika tov. Kitzmandl in Karel Prošnik, za tajnika tov. Dušan Piljavec in Heinrich Dreher, za člane dr. Senčnik, Ogriz, Ulrich Ošpic, Janez Weiss, major Franc Primožič, Ivan Golob, Oto Zernatov, Edvard Kraigher in Jakob Benedičič. Z zborovanja so bile poslano pozdravne brozjavke predsedniku jugoslovanske vlade maršalu Titu, predsedniku narodne vlade Slovenije tov. Kidriču, Jugoslovanski armadi in našim zaveznikom.

Maršal Alexander o stališču maršala Tita

Poveljništvo zavezniških sil v Italiji, 19. maja. Maršal sir Harold Alexander, vrhovni zavezniški poveljnik v Sredozemlju, je danes poslal sporočilo zavezniškim oboroženim silam na tem vojnem področju, v katerem pravi, da bi dozdevni namen maršala Tita, z vojaško zasedbo doseči jugoslovanske zahteve po italijanskem in avstrijskem ozemlju vse preveč spominjal na Hitlerja, Mussolinija in na Japonsko. Sporočilo maršala Alexandra dostavlja, da pričakujemo sedaj vest, ali je maršal Tito pripravljen sodelovati s tem, da pristane na mirno rešitev teritorialnih zahtev ali pa jih bo poizkušal uveljaviti s silo.

Sledi besedilo sporočila maršala Alexandra:

1. Področje okoli Trsta, Gorice in vzhodno od Soče je del Italije in se imenuje Julijska Benečija; ozemlje okoli Beljaka in Celovca je del Avstrije.

2. Ti ozemlji zahteva sedaj maršal Tito nazaj in ju hoče vključiti v Jugoslavijo. Mi nimamo kaj ugovarjati zahtevam, ki jih je maršal Tito sprožil glede teh ozemelj. Te zahteve bo pretresala in pravično razsojala v duhu nepristranosti mirovna konferenca, kakor se bo to zgodilo z drugimi teritorialnimi vprašanji v Evropi. Naše stališče, ki smo ga objavili, je tole: Teritorialne zahteve se morajo izvršiti šele po točnem pretresanju položaja, po vsestranskem posvetovanju in sklepkih prizadetih vlad.

3. Kljub vsemu temu se zdi, da hoče maršal Tito uveljaviti svoje zahteve s silo orožja in z vojaško zasedbo. Če bi se to zgodilo, bi to vse preveč spominjalo na Hitlerja, Mussolinija in na Japonsko. V tej vojni smo se borili za to, da napravimo konec postopanju take vrste. Odločili smo se, da s skupnim delom iščemo zadovoljivo rešitev teritorialnih vprašanj. To je eno izmed temeljnih načel, v imenu katerega so združeni narodi doprinesli neizmerne žrtve v namenu, da končno dosežejo pravičen in trajen mir. To je eden izmed stebrov, na katerega se opirajo zastopniki naših dežel, ki z odobritvijo svetovnega javnega mnenja delajo sedaj v San Franciscu na izgradnji sistema mednarodne varnosti. Mi ne moremo sedaj odstopiti od bistvenih načel, za zmago katerih smo se skupno borili. Ker vztrajamo pri teh načelih, moramo obdržati pod svojim varstvom ta sporna ozemlja, dokler o njihovem položaju ne odloči mirovna konferenca.

4. Naša dolžnost in odgovornost je, da s pomočjo svojih oboroženih sil vzdržujemo red in spoštovanje zakonov na teh ozemljih in da se prebivalstvu teh področij zagotovi mirno življenje pod zavezniško vojaško upravo. Naši nepristranosti se lahko zaupa, ker nimamo nobenih namenov glede teh ozemelj.

5. Spričo takega položaja sem skušal storiti najbolje, kar sem mogel, da bi se prijateljsko sporazumel z maršalom Titom, toda brez uspeha. To vprašanje je bilo torej neposredno obravnavano med maršalom Titom in vladama Velike Britanije in Združenih držav. O vsem tem je bila sovjetska vlada popolnoma obveščena. Sedaj pričakujemo odgovor maršala Tita, ali namerna sprejeti mirno rešitev svojih teritorialnih zahtev ali pa jih bo skušal uveljaviti s silo.

6. Vedno je bila moja navada, da vas obveščam brez večje diskusije o splošnem položaju in o ciljih, za katere ste se borili. Zato sem vam poslal to poročilo, da boste obveščeni o sedanjem razvoju položaja.

Zahvala podpredsedniku vlade tov. Edvardu Kardelju

Trst, 17. maja. S svoje včerajšnje plenarne seje je PNOO za Primorsko poslal tovaršu Edvardu Kardelju, podpredsedniku in ministru za konstituanto začasne vlade demokratične federativne Jugoslavije v Beogradu, naslednjo brozjavko:

»Pokrajinski narodno-osvobodilni odbor se vam v imenu primorskega ljudstva, ki se veseli svojega osvobodjenja za ceno velikih žrtev, iskreno zahvaljuje za jasne in neizpodbitne besede v odgovorih na vprašanja dopisnika TANJUG-a v pogledu Trsta, Istre in Primorske, s katerimi ste odločno pobili nakane mednarodne reakcije, ki nas hoče oropati pridobitve naše krvave borbe. Z zagotovilom, da je istih misli z nami in vami tudi pošteno italijansko protifašistično prebivalstvo Primorske, vas topla pozdravljamo z obljubo, da smo še nadalje pripravljene storiti vse za ohranjanje in utrditev naše mlade svobode.

Smrt fašizmu — svobodo narodu!
Pokrajinski narodno-osvobodilni odbor za Primorsko.

Vabilo na miting v Dravljah
V ponedeljek 21. t. m. bo v Dravljah prvi miting OF obnem s počastitvijo padlih junakov za svobodo domovine. Začetek ob 16. pri Sejerju. Vabljeni vsi aktivisti in vsi simpatizerji OF!

Borba za Trst — ponos naših vojakov

Bitka za Trst potrjuje še enkrat, da lahko majhna vojska s slabim vojaškim položajem zmaga nad močnejšim bolje oboroženim sovražnikom. Zgodovina vojne je zapisala že nekaj takih primerov, prav tako bo tudi tega. Toda doganilo je, da je kaj takega mogoče le tedaj, če je morala vojaških enot, kakor tudi pešincev tako visoka, da je pripravljeno sleherni, tako oficir, kakor tudi borec in zadnji konjevodca žrtvovati vse, pozabiti na svoje lastno življenje, misleč samo na zmago. Naši vojniki so bili takšni. Tudi zadnjemu našemu borcu je bilo jasno, kaj tvegajo s to operacijo, toda jasno jim je bilo tudi to, kakšne važnosti je. Vedeli so, da je tako ukazal Tito in zato so bili pripravljeno izpolniti to težko nalogo tudi za ceno žrtvovanja samega sebe, da tako pomagajo naši Armadi.

Če se pogleda važnost Trsta s sovražnikovega stališča je popolnoma jasno, da ga je hotel obdržati za vsako ceno. Nemška komanda se je odločila, da izkoristi močne utrdbe na bivši jugoslovansko-italijanski meji ter zadrži za vsako ceno napredovanje IV. Armade in prepreči njen vdor v Istru. Za izvršitev te naloge je sovražnik zaposlil močne sile. S tem v zvezi je Trst velikega pomena. On je s svojimi mnogostevilnimi skladišči središče oskrbovanja vseh vojaških formacij na ozemlju Istre. Trst je središče sovražnih bolnic, središče upravnih organov in komande. Proti Trstu se sovražnik iz Istre umika, a če k temu dodamo še pripravljeno nemško komando, da se v primeru težke situacije preda našim zaveznikom, a nikakor ne nam, potem razumemo, da je nemška komanda težko gledala navzočnost naših čet pred Trstom. V tem primeru se nam pokaže ta sijajna zmaga, pribrojena z neverjetnimi napori naših vojakov, v vsej svoji veličini, kajti posledica te zmage ni bila samo osvoboditev enega velenista, temveč je pognala v brezupen položaj vso sovražnikovo skupino v Istri, kar se je stvarno pokazalo tri dni po osvoboditvi Trsta, ko se je našim četam predalo preko 20.000 sovražnikovih vojakov in oficirjev.

Ravno zaradi tega, ker je sovražnik hotel braniti Trst in so bile njegove sile in oborožitev v trenutku, ko smo ga mi napadali in sorazmerju z našimi silami dovolj velike za to nalogo, je zanimivo preučiti podrobnosti teh bojev, ker bomo iz njih razvideli osnovne vrline naših čet, vrline, ki so prav za prav bile predpogoj za tako slavno zmago.

I. Prodor v sovražnikovo zaledje na odseku Reka—Gumanca

Zaman je glavina naše vojske izvrševala ponovne, zelo močne napade na sovražne položaje na sektorju Reke. Sovražnik je razpolagal s preko 20.000 možmi dobro oboroženih elitnih čet. Zaval je položaje na višinah, ki jih je Italija že pred leti utrdila z najmodernejšimi utrdbami. Sovražnik je imel moderno artiljerijo in sleherni naš poskus, da bi ta sistem razbil, ni uspel. XX. udarna divizija je bila tedaj na odseku Cabar—Prezid in je varovala desni bok armije. Dobil je nalogo, da preko važnega strateškega križišča Mašun naglo in energično prodre ter likvidira sovražnikovo oporišča na komunikaciji Bistrica—Postojna, zasede to prometno zvezo in ograža sovražnika za njegovim hrbtom. Gremo na Istru. Prijetna naloga. Začeli smo reševati to nalogo in dosegli to, da smo sovražnika popolnoma presenetili. Sovražnik namreč ni pričakoval, da bi naše manjše sile prodrele v njegove položaje. Že pri samem začetku te operacije je bila večina sil uporabljena za varovanje, medtem ko je pri direktnem napadu sodelovala ena brigada, glavno breme pa so prevzeli naše tanki. Koritnica, postojanka, ki bi morala varovati Mašun ali pa v najslabšem slučaju preprečiti naše nadaljnje prodiranje, je zaradi odličnih akcij naših tankistov bila tako izenačena, da je en sam borec zajel 30 sovražnikovih vojakov v menzi pri zajtrku. Od 400 vojakov, ki so branili to postojanko jih je moglo pobegniti samo 30. Vsi drugi so bili ujeti ali pa pobiti. Usoda Fontane, Ribnice in Sv. Petra je bila zapetena. Presekali smo sovražnikovo prometno zvezo Postojna—Reka.

Naš namen naslednji dan je bil fingirati napad proti Postojni in izvršiti resnični napad v smeri Bistrice in nadaljevati naprej proti jugu. Napad bi se moral začeti 28. IV. ob 7. uri zjutraj. S tem napadom je bilo treba zavzeti Bistrico. V Bistrici je bil štab 118. nemške divizije, ki je eno uro preden bi se moral začeti napad začela s protinapadom s približno 800 vojniki in podporo 7 tankov. Začela se je zelo ostra borba, v kateri človek ne bi mogel presoditi ali naši tankisti v junaštvu prekašajo pehoto, ali pa pehota tankiste. Samo za koto 800, ki je obvladala prihode k Bistrici, se je bila bitka celih 8 ur. V trenutku, ko je bil sovražnikov pritisk zelo močan in ko je izgledalo, da bo sovražnik obvladal koto, se je na koti prikazal tank, čeprav nihče ni niti pomislil, da bi mogel sam kak tank priti. Na ta način je bila usoda kote odločena. Zavzete Bistrice je odločil manever dveh bataljонов 8. brigade s severozahodne smeri, kakor tudi manever naših tankov, ki so jih podpirali pehotni oddelki X. udarne brigade, katerim je uspelo, da so z bočnim napadom uničili sovražnikovega panterja v trenutku, ko je sovražnik hotel za vsako ceno prodreti. Zaradi tega udarcev v bok je sovražnik začel kolebati, kar smo mi spretno izkoristili iz z energičnim, strnjanim napadom vdrl v Bistrico tako hitro, da smo ujeli približno 300 sovražnikovih vojakov, med njimi nekaj štabnih oficirjev, dočim se je sam štab divizije komaj rešil z begom. Približno ob istem času je en del naših čet, ki so fingirale napad na Postojno, likvidirale vsa oporišča od Sv. Petra do Postojne in zavzele skoraj celo Postojno.

Po likvidaciji Bistrice smo takoj začeli preganjati sovražnika in to z enim krakom v smeri Castel Nuovo, ki ga je sovražnik zaradi poleta naših sil zapustil, s drugim krakom v smeri Elisani, s tretjim pa v smeri Zabice—Dumance. Ta tretji krak naših čet je podil sovražnika skupaj z enim svojim bataljonom, ki je udaril v bok iz Rifugio d'Annunzio naravnost proti Zabici in na ta način popolnoma razbil so-

vražnikovo kolono, ki je v neredu bežala iz Bistrice. Naše čete so zaplenile veliko vojnega materiala. To pa, kako je bil sovražnik presenečen in kako hitro so naše čete sovražnika podile, vidimo iz tega, da je bil pri Zabici ujet švabski major, namestnik komandanta polka v trenutku, ko je po telefonu dajal povelja.

Uspeh, ki ga je dosegla 20. divizija skupaj s tankovskimi oddelki v dveh dnevih bojov je ogromen. Zavzet je bil ves prostor med Postojno in Zabico, zaplenili smo bogat plen in kar je najvažnejše, resno smo ogrozili sovražnikovo reško skupino z napadom za njenim hrbtom, kar je na vsak način delovalo na moralo teh čet in prislilo njihovo poveljstvo, da je začelo premišljevanje o umiku te skupine. Ne samo, da je bila s tem udarcem dana možnost za napad te skupine od zadaj, temveč so bili s tem dani vsi pogoji za pohod na Trst. Ta zmaga je bila torej uvod za drugo sijajno bitko, bitko za osvoboditev Trsta.

II. Boji za Trst

Čete 20. udarne divizije so bile zelo raztresene na velikem prostoru med Postojno in Zabico v trenutku, ko je komandant IV. Armade izdal ustmeno nalogo štabu 20. divizije 28. IV. ob 21. uri v vasi Koritnica. Povelje se je glasilo takole: »Ne glede na utrujenost je treba zbrati vse sile in čimprej napasti Trst.«

Noč je. Drugi dan je bil mrglen in je padal dež. Bori so bili trudni do iznemoglosti. Že tri dni korakajo po dežju in se borijo. Že tri noči ne spijo... Povelje je bilo izdano »Premik, zbor X. brigade v Ribnici, IX. v Sv. Petru, VIII. v Fontani, topništva prav tako v Fontani. En bataljon tankov v kraj X., drugi bataljon k III. brigadi. Takoj izvršiti povelje! Tito je ukazal naj napademo Trst. Trudnosti ni, zaspasnosti ne sme biti! Hitre priprave, veselje, pesem.

»Tovariši, ali morete?« »Ali veste, da hoče Tito, da se izkažemo.«

»Tovariši, utrujenost ni. Če Tito nekaj ukaže, potem ni zaprek, bodo že videli ali zmoremo. Osvobodili bomo Trst. Tito že ve, kaj se da napraviti.«

Besede našega ljubljenega maršala Tita so napravile čudež. Izmučeni in do konca izčrpani borci so postali zopet lahki in zvešli, polni vere v uspeh, odločeni, da žrtvujejo vse.

Dve uri pred določenim rokom so naše enote prispele na določena zborna mesta. Formirali sta se dve napadalni koloni in se začeli premikati. V desni koloni sta II. brigada in bataljon tankov ter gresta v smeri sv. Peter—Cepeno—Divava. V levi koloni sta X. brigada in bataljon tankov, ki gresta proti Ribnici, Cave Aureliane, Divava, kjer se bosta združila z desno kolono in eventualno pomagala pri likvidaciji Divave. En divizion topništva je z VIII. brigado, drugi pa z X. VIII. brigada se pomika v zaledje kot rezerva. Položaja pred nami nismo točno poznali, ker je sovražnik na tem odseku v zadnjem času skoro vsak dan delal premike in zato so naše napadalne kolone šle naprej v bojnem redu takole: trije tanki so kot predhodnica peljali četo pešcev, za njimi je šel bataljon pehote, nato pa se je pomikala glavna skupina tankov in topništva, za njimi pa glavina pehote. Kolone so se premikale v rekordnem času. Borci se trudijo, kolikor le morejo, da bi jih tanki ne čakali predlogo. Najprej so vrgli proč nahrbtnike, nato pa še vojaške plašče, samo da bi se čim hitreje gibali.

Garnizon v Divavi se je poskušal upirati, vendar je bil upor kmalu strt. Večina posadke je bila ujeta, nekaj jih je pobegnilo in pustilo vse orožje in opremo. Divava je točka, do katere smo morali priti danes. Kaj sedaj? Naprej, samo naprej! Na Trst! Desna kolona prodira proti Sežani, jo napade in likvidira še tisti dan zvečer. Samo topov je bilo zaplenjenih preko 30. In nato naprej, brez oddiha z eno kolono proti Orlam, z drugo proti Opčinam. Orle so bile likvidirane ponoči, ob zori pa so se začeli hudi boji za Opčine. Ki so bile zelo utrjene in v katerih je imel sovražnik zelo močne sile. Ta bitka se je razvila v strašno tridnevno bitko, v kateri je imel sovražnik stratehne izgube, v kateri pa so tudi mnogi naši junaki dali svoja življenja. Drugi dan nam je prihitala na pomoč X. hercegovska brigada.

Ieva kolona napada iz Divave v smeri Lokev—Bazovica, odkoder se sovražnik srdito brani. Ta kraj je trikrat menjal gospodarja. V boju je sovražnik izgubil 4 težke tanke, eden izmed teh je bil zaplenjen popolnoma nepoškodovan. Ko so se pojavile naše sile na Opčini in v Bazovici, je sovražnik začel s silovitimi topniškimi ognjem. Jasno smo videli sovražnikov namen: biti bitko na zunanjih obramba hmešta, v katerih sta Opčine in Bazovica glavni oporišči.

V trenutku, ko so se naše čete bile že na prehodih k mestu samemu, je bila izpolnitev te naloge za nas zelo težka. Možnost sovražnikove intervencije je grozila iz vse strani: iz Ljubljane preko Postojne nam v hrbet, preko Postojne—Senožec, iz Vipavske doline nam v bok in, kar se nam je zdelo najbolj verjetno, intervencija reške skupine v smeri Castel Nuovo—Kostja—Trst. Jasno je, da je bilo nemogoče zavarovati se od vseh strani. Zavarovali smo se samo s tiste strani, iz katere se nam je zdelo, da bo verjetno napad prišel, to je na križišču Kozine, kjer smo postavili četo tankov in dva bataljona pehote. Res je sovražnik napadel samo iz te smeri zgodaj zjutraj. Bil je popolnoma uničen, deloma je sodelovala 43. divizija, deloma pa naše sile. Naši tanki in pehota so sovražnikovo kolono kamijonov pustili tako blizu, da smo streljali na razdaljo 4—5 metrov in je en tank s strelom prebil 4—5 kamijonov hkrati. Ubilih je bilo 32 sovražnikovih štabnih oficirjev in veliko število vojakov. Uničenih je bilo 20, zaplenjenih pa 10 kamijonov.

Borba za samo mesto Trst je vedno ostraša. Naš osnovni cilj je: izogniti se bojem v zunanjih utrdbah in se za vsako ceno prebiti v mesto, po likvidaciji postojank v mestu pa iz mesta samega napasti utrdbe na prehodih k mestu. Strašno blizo je sovražnikovi topovi. Preko 250 topov strelja neprestano. Vse se lomi in poka. Naše vrste so redke, sovražnik silno opazuje in topniški ogenj ni učinkovit. Ker

smo videli, da je po glavnih poteh, to je preko Bazovice in Opčine nemogoče vdreti v mesto, je bilo izdano povelje, formirati več napadalnih kolon in po vseh predmetnih poskušati, kje bi se moglo z vso silo prodreti v mesto. To nam je uspelo in že 30. aprila popoldne so 3 bataljoni 10. brigade skupaj s tanki vdrl v mesto samo, potem ko so obvladali koti 405 in 447 pri Padricanu, kjer so naši tanki lahko po vzporedni cesti vdrl v mesto. Istočasno je vdira v mesto naša 8. brigada vzhodno od Bazovice, potem ko je likvidirala sovražnika na kotah 427 in 474 pri San Lorenzu, San Giuseppe in sv. Antonu. S tem se je začel najzanimivejši del borbe. Zelo hudi boji se bijejo po mestnih ulicah, dočim se sovražnik trdo drži na zunanjih postojankah. Energičnost in iznajdljivost naših tankistov in pehote je tolika, da se sovražnik sploh ne znajde. Opustošene pisarne, urade, številne komande, vse je zajela zmeda in panika. Meščani v predmetnih manifestirajo, krasijo hiše z zastavami, jemljejo puške in nam pomagajo. To se godi v vsaki hiši, v vsaki ulici, kjer se pojavi naša vojska in to sovražnika še bolj demoralizira. Naš namen je, da čimprej prodremo do obale, ker so ob obali še vedno ladje in številne komande. Sovražnik brani obalo s kombiniranim ognjem iz utrjenih hiš, tankov in oboroženih ladij. Do noči je bil sovražnik potisnjen na ožek prostor v nekaj hišah in kasarnah in je še držal obalo. Celo noč besnijo borbe, naši borci ne poznajo trudnosti.

Prvi maj. Naši borci hočejo proslaviti ta praznik s tem, da prelivajo svojo kri po tržaških ulicah v boju proti fašizmu. Te dni so umirali naši vojniki nesebično in velikošumno. Sovražnikove izgube so bile strašne. Veliko ujetnikov prihaja iz mesta. Veliko je med njimi višjih nemških oficirjev. Zaman je sovražnik poskušal preprečiti našim četam prodor k morju. Z ognjem iz tankov in topništva so naše čete potopile 8 sovražnikovih ladij, med njimi dve vojni. Z obale so začeli bežati, skakati v morje in na ladje, vse je šlo v smeri proti Italiji. Z ladjami je pobegnili en del višjih nemških oficirjev na čelu z nemškim generalom, samim komandantom Trsta. Pobegnili so, da bi predali tržaški garnizon, tam nekje onstran Soče, našim zaveznikom v trenutku, ko je bila usoda njihovih čet že zapetena, v trenutku, ko je bila popolna likvidacija mesta samo vprašanje ur.

Naš prodor do obale je popolnoma dezorganiziral sovražnikovo poveljstvo in s tem tudi vsak organiziran odpor. Začel se je lov na švabske vojake in število ujetnikov je raslo vsako uro, tako da smo do noči našli preko 5 tisoč ujetih nemških oficirjev in vojakov. Sovražnik je imel v rokah še nekaj oporišč, ko je 1. maja zvečer z jugovzhodne smeri prišla naša XI. udarna divizija, ki je po izkrcanju na vzhodni istrski obali dosegla sijajne uspe-

he in v neverjetno napornem maršu, potem ko je uničila veliko število sovražnikovih vojakov, prispele nam na pomoč. Ponoči so nadaljevale naše enote skupno z XI. dalmatinsko udarno brigado in enotami IX. udarne divizije neusmiljen boj in stvarno popolnoma očistile mesto, medtem ko so se enote naše IX. brigade skupno z enotami X. hercegovske brigade in enotami IX. Korpusa srdito borile za Opčine.

Majhna skupina švabskih zločincev se je držala še v trdnjavi sv. Justa, bilo jih je približno 60, okoli 100 pa jih je bilo v sodni palači. Prav tako se je držala skupina nedaleč od Trsta na Opčinah, ki so po nalogu ujetih oficirjev čakali prihoda naših zaveznikov, da bi se jim predali. In res so zavezniške sile, ki so se 1. maja sestale z enotami IX. Korpusa v osvobojenem Monfalconu, 2. maja ob 17.30 sestale z našimi enotami v osvobojenem Trstu. Lahko razumemo, kakšno veselje in srečo je vzbudilo to zgodovinsko srečanje pri naših borcih, srečanje, na katerega so tako dolgo čakali. Prve čete, ki so prispele v mesto, so takoj odšle proti zadnjemu oporišču pri sv. Justu, na čelu z dvema nemškima oficirjema, ki sta skupaj z zavezniki tanki prišla v mesto in ki sta bila verjetno od one skupine, ki je z ladjami pobegnila preko morja. Prisillita sta zadnjih 60 trdovalnih švabov k predaji in jih izročila zaveznikom.

Posadka Opčine se je poskušala po tridnevni zelo hudih in krvavih bojih z našimi enotami za ceno ogromnih žrtev na naši in sovražnikovi strani predati zaveznikemu komandantu, vendar ji to ni uspelo in se je moral ponosni pruski Fric zaradi pomanjkanja vode, hrane in zaradi ogromnega števila ranjenec, popolnoma obkrožen od sil naše IX. brigade, predati komandantu XX. divizije z besedami: »G. podpolkovnik, predajam vam oficirski zbor z vso vojsko in opremo.« Nato je kolona 1200 razoroženih Fricov, na čelu z oficirji v popolnem redu pod vodstvom naših kurirjev prilezla iz svojih utrd in brigov in odkorakala v ujetniško taborišče. S tem je bila veličastna bitka za osvoboditev Trsta končana. Dobilni smo ogromen plen in samo naša divizija je ujela preko 9 tisoč sovražnikovih vojakov in oficirjev.

Bitka za Trst bo večni dokaz junaštva in drznosti naših vojakov. Prav tako bo neizbrisni dokaz, do kakšnega mojstrstva se je povzpela naša armada v teku narodno-osvobodilne borbe. Ta bitka je svetel primer hitrosti, odločnosti in manevrske sposobnosti naših vojakov.

Borci, ki so tako nepooblaščen žrtvovali svojo mladost v tej veličastni bitki, bodo v našem spominu živeli večno, naši narodi jih bodo spoštovali večno. Slava junakom, ki so padli v bojih za Trst!

Komandant XX. udarne divizije: polkovnik: Bogdan Pecotič s. r.

Govor ministra Milovana Djilasa:

Za našo grudo ne bomo barantali

Minister za Crno Goro v vladi dem. fed. Jugoslavije Milovan Djilas je imel govoro na seji narodne skupščine in narodne vlade Crne Gore. V svojem govoru je rekel med drugim:

»Jugoslavija je obnovila vse svoje meje, ki jih je imela pred vojno, toda danes se nam stavijo nasproti ogromne težave, ko hočemo pridružiti naš skupni domovini Jugoslaviji tudi tiste kraje, ki so se 20 in več let nahajali pod okupacijo italijanskih fašistov ter imperialistov. Naši junaki armadi je po zaslugi dalekovidnosti tovariša Tita uspelo očistiti te kraje nemških okupatorjev in italijanskih fašistov. Žrtve naše Armade v borbi za te kraje so bile ogromne in vsaka ped te zemlje je zalita s krvjo naših borcev.

Toda zgodilo se je, da nam osporavajo pravico na te kraje, pa ne samo, da nam jih osporavajo čisto splošno, temveč nam celo oporekajo, da bi kot zaveznika države, kakor druge zavezniki države, mogli obdržati vse tisto, kar je naša Armada v borbi osvobodila. Nezaslišani škandal je, da se skušajo proti taki državi, kot je Jugoslavija, ki je bila vzor, kako se je treba boriti proti sovražniku in ki je dala največ žrtev za skupno stvar zaveznikov, da se skušajo proti tak državi obnašati slabše nego proti državam, ki so se do večerjaborile proti zaveznikom in Jugoslaviji.

Razumljivo je, da Jugoslavija s tovarišem Titom na čelu ne bo dopustila in ne more dopustiti, da bi z našim ozemljem, z našo grudo barantali tako, kakor so barantali nekoč. Prepričan sem, da bomo dosegli uspeh, kakor smo vse doslej uspeli obvarovati svoje pravice in to s pomočjo Sovjetske Zveze in po uvidevnosti drugih zaveznikov.

Narod — junak bo izvojeval vse zmage

Pred nami stoje velikanske težave gospodarske obnove, obnove našega kmetijstva in industrije ter ureditve financ. Sovražnik nam je po celi Jugoslaviji zapustil razredanje. Velike težkoče bo mogoče premagati samo na tak način, kakor smo zmagali v vojni. Z vojnimi načinom dela, z organizirano disciplino, disciplino in predanostjo bomo dosegli zmago tudi pri obnovi naše države. Mnenja smo, da je treba povsod in v prvi vrsti spraviti v pogon vse, s čimer bi se moglo pomagati ljudstvu. Mnenja smo, da je treba nadaljevati z naporom, da našo domovino ekonomsko osamosvojimo, da ne bomo od nikogar odvisni, da si sami zgradimo tovarne, da si ustvarimo industrijo, da si zgradimo stroje in napravimo pluge ter vse, kar narod potrebuje. Za vse to pa so potrebni velikanški napori. Naše narodno gibanje, ki je pod vodstvom tovariša Tita premagalo tako nevidne težave vojne, naše gibanje, ki je privedlo naš narod skozi tak ogenj, bo obvladalo tudi vse te težave. Prepričan sem, da smo kljub vsem ogromnim težavam danes za Sovjetsko Zvezo najboljše organizirana država v Evropi. V Crni Gori vlada pomanjkanje.

Ker so prekinjene komunikacije, se živče ne more dovažati. Tudi v Bosni ni živeža in v vzhodni Bosni je morda še huje nego v Crni Gori. Tudi v Dalmaciji je pomanjkanje prav tako kakor v drugih evropskih deželah. Toda prav nikjer se vlada, ljudstvo in protifašistične organizacije ne trudijo toliko, kakor pri nas, da pošljejo narodu živež. To kaže, da vlada v Jugoslaviji večji red in boljša organiziranost nego v katerikoli evropski državi. To je dokaz, da more narod, ki je tak junak in ki se zaveda svojih nalog pri obnovi, izvojevati vse zmage. Naša vlada bo pod vodstvom maršala Tita storila vse, kar je v interesu širokih narodnih množic.

Sestanek tržaških umetnikov in znanstvenikov

Trst, 19. maja. Dne 15. maja so se zbrali na svojem prvem sestanku tržaški umetniki in znanstveniki, da svobodno izpričajo po letih tlačena pripravljeno odpravo s svojim delom k ureditvi novega življenja in prvotna Trsta ter v demokratični federativni Jugoslaviji dati umetnostni in znanostni tisto življenjsko globino in duha človečnosti, čigar nositeljci sta.

Popuščanje zaveznikov napram nemškim vojnim zločincem

Moskva, 18. maja. (Tass.) Viktorov piše v »Pravdi«:

»Ko čita novice o predaji raznih odličnih hitlerjevskih prvakov in generalov zaveznikim četam, išče začuden bralec poročila o usodi teh »vojnih ujetnikov« in obnašanju teh propalih hitlerjevskih veličin. Z vedno večjim začudenjem spoznava, da je za te tolovaje dobro preskrbljeno, da smejo imeti tiskovne konference in razgovore z zastopniki tiska, zaman pa bi skušali najti v izjavah hitlerjevcev in voditeljev nemške armade, ki so se predali, kakšnega priznanja njihovih zločinov ali zločinskega značaja hitlerjevega režima. Vsega tega ni najti. Vojni zločinci, ki so zakrivali gorostasne zločine, smatrajo za samoumevno, da z njimi dobro postopajo, da uživajo vse udobje in posebno pažnjo. Ni čudno, da zbuja ta grda slika ogorčenje javnega mnenja v zaveznikih državah, da se pojavljajo v listih jesne besede protesta. Svetovno javno mnenje, ki z nezaupanjem opazuje prizanesljivi postopek napram najhujšim zločincem vseh časov in vseh narodov, se vprašuje: kaj vse to pomeni? Kakšni so cilji vojaških oblasti, ki dopuščajo tako čudno »uljudnost« do nacionalnih tolovajev. Hitlerjevske pripalice postajajo vedno bolj nesramne. Gnuš, ki ga zbuja nesramno zadržanje hitlerjevskih prvakov in generalov pa ni edino kar je važno. Važno je, da jih njihove izjave popolnoma razgaljajo in odkrivajo, da so pripravljene začeti vse zopet od kraja ter

Prvi sestanek je vodil Gildo Gustincich. Prisotni so živahno razpravljali o vprašanjih kulturne obnove Trsta. Sklenili so, da se bodo v prihodnjih dneh znova sestali in si določene postavili naloge svojega dela.

Polkovnik Bogomolov v Trstu

Kakor poroča Reuter, je polkovnik Boris Bogomolov, šef ruske vojaške misije pri glavnem štabu Slovenije, obiskal novoizvoljenega poveljnika generala Freyberga. Rusko odposlanstvo je bilo dežno prisrčno pozdravljeno.

Stalin o aretaciji 16 Poljakov

Moskva, 18. maja. (Tass) Parker, londonski dopisnik »Timesa« v Moskvi je napisal na Stalina, predsednika Sveta ljudskih komisarjev, tole pismo:

»Inozemski tisk je objavil, da so mnogi Poljaki, ki so bili po nedavni izjavi Tassa aretirani, češ, da so organizirali in izvrševali prevratna dejanja v zaledju Rdeče armade, bili dejansko člani odposlanstva, povabljenega na pogajanja s sovjetskimi oblastmi. Zatrjujejo tudi, da so bili med skupino Poljakov demokratični vodje, katerih mnenje o tvorbi začasne poljske vlade bi moglo služiti kot dragocen doprinos k ustvaritvi takšne vlade. Nadalje izjavljajo, da je z aretacijo omenjenih 16 Poljakov sovjetska vlada prelomila besedo, ki jo je dala za primer podobnih dogodkov na Krimu, in da s tem ovira lastenke začasne poljske vlade. Ali se ne bi hoteli izjaviti o tej zadevi, da bi dali pojasnilo javnemu mnenju, ki se zanima za to vprašanje? Prejmite izraz mojega globokega spoštovanja. Podpisani: Ralph Parker. — Moskva, 11. maja 1945.«

Stalin je odgovoril Parkerju takole: »Z odgovorom sem s nekoliko zamutil, toda to je pri moji preobčutli delu razumljivo. Aretacija 16 Poljakov na Poljskem, ki jim načeluje general Okulicki, dobro znani vodja rovarjenja, ni v nobeni zvezi z vzpostavitvijo začasne poljske vlade.

1. Ti gospodje so bili aretirani v skladu z zakonom o zaščiti armadnega zaledja proti škodljivim agentom, podobam angleškemu zakonu o zaščiti države; vrh tega so izvršile aretacijo sovjetske vojaške oblasti v popolnem skladu z dogovorom, ki sta ga sklenila začasna poljska vlada in vojaško sovjetsko poveljstvo.

2. Ni res, da bi bili aretirani Poljaki povabljeni na pogajanja s sovjetskimi oblastmi. Sovjetske oblasti se ne pogajajo in se ne bodo nikdar pogajale z onimi, ki kršijo zakone o zaščiti zaledja Rdeče armade.

3. Vprašanje o vzpostavitvi začasne poljske vlade se lahko reši samo na podlagi Krimskih odlokov, začelj karkršnalkoli prekrištev teh odlokov bi bila nedopustna.

4. Mislim, da se bo poljsko vprašanje lahko rešilo sporazumno z vsemi zavezniki, samo, če se bodo upoštevali naslednji najosnovnejši pogoji: Če je bila pri svajanju začasne poljske vlade ta vprašanja priznana kot glavno jedro bodoče narodne vlade po zgledu Jugoslavije, kjer je bil Narodnoosvobodilni svet priznan kot glavno jedro celotne jugoslovanske vlade; če se po osvojanju vlade ustvari na Poljskem vlada, ki bo znala voditi prijateljsko politiko s Sovjetsko zvezo, ne pa politike »Cordon sanitaire« proti Sovjetski Zvezi; če se vprašanje ustvaritve začasne poljske vlade reši s Poljaki, ki so trenutno povezani s poljskim narodom in ne brez njih. — Prejmite izraz mojega spoštovanja. Podpis: Stalin. — Moskva, 18. maja 1945. (F.)

Podelitev odličnikov „Narodnega heroja“

Beograd, 19. maja. (Tanjug). Včeraj je bilo v Predsedništvu Avnoja izvršena svečana podelitev odličnikov »Narodnega heroja«, materam Djure Strugarja in Vukice Mitrovića, ki sta darovala svoji življenji v borbi za svobodo in neodvisnost domovine. Pri podelitvi so bili prisotni predsednik AVNOJ-a dr. Ivan Ribar, sekretar AVNOJ-a Mile Peruničić, člani Predsedništva AVNOJ-a: Momčilo Marković in Josip Jeras, predsednik Narodne vlade Srbije Blagoje Nešković, minister prosvete za Srbijo Mita Mitrović—Djilas, generalni major Svetozar Vukmanović—Tempo, kakor tudi veliko število prijateljev Djure Strugarja in Vukice Mitrovića.

že preizkušajo tla, če jim bo uspelo ponoviti izkustvo iz 1. 1918. Kaj drugega sicer namerava Scherwin von Krosigk, če ne odstranitev centralne oblasti v Nemčiji o osebni preživeli hitlerjevskih prvakov? Kaj pomeni Rundstedtova izjava, če ne pozik, da bi opravičil in opral nemški generalni štab in ga s tem ohranil? Na nesrečo so že nekateri lahkoverni novinarji pobrali zlagane verzije, ki so jih vrgli v svet Rundstedt in njegovi tovariši o »poziciji« generalov proti Hitlerju. Igra nemških generalov, ki jo jasno podpirajo okoliščine »sudobnega ujetništva«, je le preveč prozorna. Nikogar ne bo zavedla, Svec predobro ve, da je načrt za roparsko osvobodilno vojno, ki jo je začel Hitler, izdelal nemški generalni štab. Nemški generalni štab in Hitlerjeva stranka sta bila v isti črni službi nemškega imperijalizma. Nemški generalni štab bo uničen prav tako kakor nemški fašizem. Göring in njegova tolpa so zaman gojili upanje v milost pri zmagovalcih. Svobodoljubni narodi niso zaman toliko žrtvovali, da bi sedaj puščali življenje zastupljenim Hitlerjevimi naslednikom. Vojni zločinci in njihovi pomočniki morajo biti čim prej sojeni. Pred sodiščem bo svet pojasnil marsikateremu generalu in maršalu, ki se je počutil varnega v ujetništvu, da ga ne smatra samo za nesrečnega in nedolžnega vojaškega poveljnika, ampak za organizatorja in udeleženca v roparski vojni in fašistični tolovajski armadi.

V osvobojenem št. Vidu nad Ljubljano

Ljubljana, 19. maja. Nekaj ur po osvoboditvi Ljubljane je bil osvobojen tudi št. Vid nad Ljubljano. Zrušila se je za vedno meja med nacistično Nemčijo in tako imenovano Ljubljansko pokrajino. Posebno živo občutiti pesnikove besede, izrečene osvoboditeljem v pozdrav, na tej bivši rajnovski meji: »Deželo svoje si Nemci in Talijani, razudijo zemljo kakor pobitega vola.«

Koliko ponizanja, zasranovanja, bolečin od puštnih kopit, samokresnih ročajev in prusovskih peati je moralo pretrpeti naše ljudstvo prav na tej meji, kjer so neomejno vladali nazisti Schrami in Oberschani, vse to je dobro znano. Kolikokrat se je zgodilo, da so gestapovci prav na tej meji nad Zibertom od krovavega pretepli naše ljudi, ki so zagrešili edino to, da so se razgovarjali s svojo onstran meje kako nitovo dije, kakor je dočeli nacistični nasilneži. Kolikokrat se je zgodilo, da so gestapovci streljali in zadeli naše ljudi, matere, otroke, ki so skušali kako malenkost prenesti čez mejo! Sicer pa povedo grobovi prav ob tej meji, kakšno je bilo razmerje med našim zavednim narodom in nacističnimi zverinami.

Ko korakali po Celovski cesti od Zibertove gostilne kakih 100 korakov naprej mimo bivše carinarne, zagledali smo levo in desno od ceste pred židovskimi grobovi žrtve okupatorjevega zverinstva. V teh grobovih so pokopani večinoma naši partizani, ki so jih gestapovci pobili v št. Vidu, nato pa zavlekli trupla čez mejo in jih pokopali na ozemlju »Ljubljanske pokrajine«, da ne bi domačini prišli in morda okrasili gomilo svojih dragih z venčkom, cvetko ali svečko. Nekaj je tudi takih grobov, ki so si jih morale žrtve same izkopati. Ujete so bile v št. Vidu, Ponoči so jih prepeljali čez mejo, same so si morale izkopati grob tik ob meji, nakar jih je zverinski okupator do smrti pobil.

Dne 9. maja, na dan osvoboditve Ljubljane, je v št. Vidu zgodaj zjutraj še mrgolelo Nemcev, četnikov in domobrancev. Dva velika tanka so postavili ob meji na cesto. Zgodaj zjutraj so se prve partizanske patrulje 29. divizije že utegnile v bližini meje. Besni okupator je še utegnul streljati s tankovskimi topovi tja v prazno. Toda partizanske patrulje so se mu bližale bolj in bolj. Oba tanka sta se začela umikati po glavni cesti proti severu. Kar je bilo v št. Vidu še vojaštva, se je vse umikalo za obema tankoma. Tako so prve partizanske patrulje neovirano prestopile to strašno mejo in vdrla v št. Vid.

Merskičaj zanimivega se je dogajalo v dneh osvoboditve št. VIDA na meji. Že nekaj dni pred osvoboditvijo je zavladala silna nervoznost na meji. Gestapovci so prvi pobegnili. Za njimi na glavni cesti prevzel nadzorstvo odred nacističnih mornarjev. Samo nekaj dni so vztrajali na svojih mestih, na kar so izginili proti severu. Straže ob meji so nato prevzeli nemški orožniki. Stranski prehodi, ob progi ter proti hribu, že več dni niso bili zastraženi. Ljudstvo je tu že svobodno prehalo iz Ljubljane v št. Vid. V sredo 9. maja zjutraj je tudi nemško orožništvo z obema tankoma izginilo proti severu ter z njim vse ostalo sovražno vojaštvo. V sosednjih vaseh na Trati in v Poljanah je prebivalstvo z zadovoljenjem opazovalo nervozno in premikanje sovražnika onstran meje. Med tem ko je pričakovalo vsako uro osvoboditve partizane in splošne kapitulacije nemške vojske, so onstran meje še »drigali morale« z izjavami, da domobranci in Nemci trdno držo vse postojanke v Ljubljanski pokrajini in v Primorju, da prihaja pomoč, da bo to matično ozemlje zadnjega in uspešnega odpora proti boljševikom. Naši ljudje so se pri sebi smejali in se razuzali, ker so imeli trdno vero in so vedeli, da se ura osvobođenja bliža.

Zanimivo je, da je okupator pustil prvotne oznake vasi, kakor Poljane in Podgora ter je ukazal prenumerirati na nemški način samo nekatere hiše v št. Vidu in Vižmarjih. Na vseh križiščih in vidnejših mestih so zdaj nabiti lepaki vojaške komande v Škofji Loki, pod katero področje spada zdaj št. Vid. Do 11. maja so se imeli javiti domobranci in begunci in vsi pripadniki bivših domobrantskih formacij, vsi domobrantski sodalci in vsi civilisti, ki so zbežali. Po tem roku so bili postavljeni izven zakona.

Javna postojnja v št. Vidu so bila med okupacijo precej opustošena. Šola je znotraj natrpana z municijo. Vajgalniki leže na vseh koncih in krajih, kakor da jih je okupator v zadnjem besu nalašč nastavljal, da bi se zgodila nesreča. Znani škofjski zavodi so doživeli svojevrstno zgodovino. Najprej so se jih polastili gestapovci. Prva je bila na delu v teh zavodih peta kolona,

to so bili večnoma kočevski dijaki, ki so se pripravljali v zavodih na duhovski stan, medtem pa nestrpno čakali na trenutek, ko bodo nacistične tolpe zasedle kraj. Zavodi so nato postali taborišče za naše ljudi, ki so jih nacisti preganili z raznih krajev Gorenjske, Stajerske in Koroske. V tistih prevratnih dneh je vsa okolica lahko silala, kako so naši ljudje ječali, kričali in tulili v mučnicah škofjskih zavodov. Mnogo jih je že tedaj od prestanega mučenja in zadanih poškodb umrlo. Kasneje se je gestapo popolnoma polastil zavodov. Kako leto pred osvoboditvijo pa so v poslopih namestili vzgojni zavod za Hitlerjevo mladino. Končno so tudi domači izdajalci domobranci dobili v zavodih nekaj prostora, kjer so imeli skladišče. Po osvoboditvi so naši fantje pripeljali v zavode na tisoče in tisoče italijanskih in nemških ujetnikov, katere so prav te dni zopet odpeljali naprej.

Prvi dan po osvoboditvi so domači organiziranci OF prevzeli občino. Št. Vid je dal za osvoboditvo gibanje razmeroma ogromne žrtve. Gestapovci so hoteli za vsako ceno »narediti rede« v obmejnem kraju. Dan za dnem so padale žrtve. Prebivalstvo so odvlekli v internacijo v proslute Begunje, v taborišča v Nemčiji. Dolgo so se naši zavedni ljudje uspešno upirali, s pridom zarotniško delali in na vse načine

Zalosten dogodek na Razdrtem

Bilo je dve dni po osvoboditvi na Primorskem. Bil sem priča dogodka, ki me je vsega pretresel. Videl sem za časa vojne mnogo svabobrantskih zločinov, vendar ta me ni vtisnil najgloblje v spomin. Morda zaradi tega, ker je še najbolj svež, mogoče pa je vzrok temu to, da se je odigral tik ob zarji svobode.

Vas Razdrto leži ob robu skalnatega Nanosa. Nekaj bornih njivic jo obdaja, pod njo pa se razprostira krasen pogled na Postojnsko ravnino. Tu so se za časa okupacije zadrževala četniška drhla, pa tudi svabobranci so večkrat obiskali to vas. Tedaj je bil v vasi še večji trepet in strah. Ljudje so se preplazno skrivali po svojih hišah, bali so se za svoja življenja in za blago, ker svabobranci so morili in ropali. Medtem ko je naša vojska osvobajala primorske kraje, so se tod umikali svabobranci in vsa izmalničena svojati. Še zadnje dni so pokušali deželo spreminiti v veliko pokopališče in kup ruševin.

Iz št. VIDA sem se pripeljal s konjem na Razdrto. Na cesti se je zbirala greda ljudi. Ogledovali so si prah, zlepljen v kepo. Zleplja ga je kri. Kmečka žena je naravnost tulila od bolesti. Trije malčki so jo z začudenjem gledali. Okrog deset let star fantič je bil bled ko stena. Mlajšima sestricama so se razširile otroške oči. Najmlajša ni bila starejša kot tri leta. Držala je jokajočo se mater za krilo. Kmetje so onemeli, njihove žene so tolažile mater:

»Počakaj malo, vide la boš, da tvoj mož ni mrtev. On se je že rešil! Ušel j'm je!«

Vendar se žena ni potolažila. Ni jim verjela. Preveč se je spominjala svabskih besed. Kar groza jo je spreletala, kaj so pravili ti ljudje. Ni mogoče, da bi z njenim možem takole naredili. Hvalili so se, da najraje opravljajo svoja dela z nožem. Nož obriseš in ga lahko rabiš za drugič, medtem ko krogla se ne vrne več.

Pridružil sem se dvema kmetoma. Sli smo v hrib. Preiskali smo smrekov gozd — nikjer nobenega sledu. Povzpeli smo se nekoliko višje med skale. Kmet sta oba molčala in hodila s sklonjenima glavama. Mene je nekje tlačilo. Vsi bi dali ne vem kaj, če bi ne našli tega, kar smo iskali. Na cesti so nas čakali otroci in njihova mati. Vsi bodo ostali brez očeta. Vendar iskali smo naprej. Zdelo se nam je, da mora nekje tukaj biti truplo. In res. V najhujšem prepadu med dvema stenama je ležalo okrvavljeno, izmalničeno, mrtvo. Mož je odpiral velike, osteklenele oči. V njih sem videl njegovo veliko skrb za nepreskrbljeno dečo.

Kmeta sta se sklonila k njemu. Poskušala sta ga dvigniti. Tedaj je padla znak njegova glava, prerezana z nožem. Trdo je udarila lobanja ob kamen. Kmeta sta truplo počitila nazaj. Tedaj sem opazil, kako sta skrila solze. Teško je gledati takšen prizor, a še bolj te gane, ko jopka vsemu trdemu navajen kmet.

Po dolgem oklevanju smo se vrnili na cesto. Vsa vas je zajokala. Z naših obrazov so čitali resnico. Žena se je zagnala v hrib, za njo trije otroci, ki so jo komaj dohajali.

V horovcih in izpod Nanosa je pihal veter in se z jokom lovil med vejami. Sonce

pomagali svojim tovarišem v hribih. Okupator zavednim domačinom do zadnjega ni mogel do živga. Naravnost strašanske pa so bile žrtve, ko je okupator pripeljal v kraj domače izdajalce domobrance. Tudi v št. Vidu se je dogajalo kakor v mnogih drugih naših krajih, da so padale žrtve prav zaradi domačih izdajalcev, ki so poznali razmere in ljudi ter so laže prišli na sled konspiracij. Domači izdajalci so z zvijačo, nasiljem, s podkupovanjem in z vsem mogočim terorjem želi uspeh. Noč za nočjo so padale glave naših zavednih ljudi, ki jim prej sam okupator ni mogel do živga. Strašen je protinaradni zločin teh izdajalcev, tako v št. Vidu kakor v vseh ostalih slovenskih krajih, kjer so se pojavile domobrantske jedinice in postojanke!

Danes plapolajo Titove zastave tudi v št. Vidu. Malo je bilo borcev, ki so se vrnili s hribov in danes sodelujejo pri obnovi in vzpostavljanju reda. Št. Vid bo zapisan s častjo in ponosom v knjigo našega osvobodilnega gibanja. Danes plapolajo s hiš slovenske zastave s simbolom svobode, z rdečo zvezdo. Mimo njih korakajo ujetniki, bivši okupatorji in domači izdajalci. Matere, ki so izgubile sinove, može, hčere, te matere so danes kljub hudim izgubam ponosne, da kri ni bila prelita zaman. Dočakale so dan osvobođenja.

je za hip potemnelo, a potem še bolj razsvetlilo zeleno Vipavsko dolino. Obrnil sem se proti št. Vidu. Zapazil sem, da se po cesti med vinogradi, smokvami in že rdečimi češnjami vije dolga procesija.

Kmetje so mi povedali, da pokopavajo Vojkovo sestro. Odpeljali so jo pred petimi dnevi s seboj, večeraj so jo našli za vasio. Vojkovo sestro je poznala vsa dolina, kot je njenega brata ljubila vsa Primorska. Padel je kot velik junak in po njem je Vojkova brigada dobila svoje ime. Procesija z belo krsto se je dvigala proti pokopališču. Nisem slišal joka ljudi, nisem videl njene matere, ki je ostala sama, vendar njena bolest mi je bila poznana. V naravi je bila tako krasna majška košatost in izobilje, prav tako kot v mladem dekletu, ki ni zakrivilo nič drugega kot to, da je bila poštena Slovenka. Kmetje so se odkrili in naše oči so spremljale pogreb. Takrat sem mislil na našo Primorsko zemljo, kjer je skoraj vsak meter prepojen s krvjo. In v meni je še bolj narasla mržnja do vseh tistih, ki so v teh letih povzročili toliko gorja. Ne mogel bi jim nikoli odpustiti, preveč je bilo krvi.

Ozri sem se v hrib. Mati je klečala ob svojem možu in ga poljubljala. Najmlajša hčerka je počukala svojega očeta za roko in ga spraslevala:

»Očka, povej mi, kdo ti je storil kaj hudega?«

Oče ni zganil oči. Hčerka se mu je prijazno nasmihala, da naj ušli njeno prošnjo in ji odgovori... Kolikokrat ga je prosila, naj ji natrga rdečih češenj in očka ji jih je prinesel. Tokrat pa se ni zmenil za njeno prošnjo...

Pregled vojaških abveznikov letnikov 1924-1925

Komanda mesta Ljubljane razglašuje: Komisijsko-mobilizacijski pregled letnikov 1924 in 1925, vseh prostovoljcev in onih, ki so dobili pozive, da se javijo na ta pregled, bo, kakor je bilo napovedano 21. maja od 7. zjutraj dalje, vendar ne v prostorih kasarne na Poljanski cesti, ampak na dvorišču Narodnega doma.

Poziv nezaposlenim moškim in ženskam

Zaradi razmestitve delavnih sil potrebuje Javna borza dela v Ljubljani točen pregled stanja nezaposlenih delovnih sil. Zato pozivamo vse brezposelne moške in ženske za delo sposobne osebe, da se v lastnem in skupnem interesu prijavijo pri podpisnem uradu med 8. in 11. uro popoldne po naslednjem razporedju:

Osebe z začetnicami: A, B, C 22. maja, D, E, F, G 23. maja, H, I, J 24. maja, K, L 25. maja, M, N, O 26. maja, P, R, S, š 28. maja, T, U, V, Z, 29. maja.

Vsak naj prinese s seboj poslovno knjžico in osebno izkaznico ter morebitne druge osebne dokumente.

Vhod za moške z Bleiweisove ceste št. 44, za ženske pa z Gosposvetске ceste št. 18. Smrt fašizmu — svoboda narodu! Pooblaščenec ministra za socialno politiko pri Javni borzi dela: žumer Srečko I. r.

Svečan sprejem Vladimírja Nazorja v Zagrebu

Zagreb, 18. maja. Vest o prihodu predsednika Zavnoba, narodnega borca in hrvaškega pesnika Vladimírja Nazorja, se je z ognjevitjo naglico razširila po Zagrebu. Na tribuni na Jelacčevem trgu, na katero so po 11. uri prišli ministri narodne hrvaške vlade s predsednikom dr. Bakom, čem na čelu, so plapolale jugoslovanske zastave in zastave naših zaveznikov, ob 11.10 je pa na trg prispel Vladimír Nazor. V imenu Osvobodilne fronte ga je pozdravil dr. Borislav Borčić, ki je med ostalih dejal: »Zagreb je jokal, ko so se razširili glasovi, da si padel v borbi za svobodo. Zagreb je bil srečen, ko je zvedel, da si živ in da si nadaljeval borbo. Kot pesnik si se pridružil borbi največjega sinu našega naroda — našemu Titu. Zagreb bo pokazal trko čemes kakor jutri, kot je to pokazal večeraj in predvečerajšnjim, da zna čestiti Vaše žrtve, da ve kaj dolguje tovarišu Titu, tudi in vsem borcem za svobodo. V spremstvu ministrov in predstavnikov jugoslovanske armade se je Nazor podal v hišo na severni strani Jelacčevega trga in se kmalu pojavil na balkonu, s katerega je govoil.

Naj živi Trst v demokratični federativni Jugoslaviji!

Kako je narod pomagal partizanom

V svojih govorih naglašajo naši voditelji, da sta vsa Ljubljana in ves zavedni slovenski narod — bočni organizirano ali kar na svojo pest — kjer koli se je le nudila prilika, po svoji najboljši volji in moči pomagali svojim tovarišem v hribih. Okupator zavednim domačinom do zadnjega ni mogel do živga. Naravnost strašanske pa so bile žrtve, ko je okupator pripeljal v kraj domače izdajalce domobrance. Tudi v št. Vidu se je dogajalo kakor v mnogih drugih naših krajih, da so padale žrtve prav zaradi domačih izdajalcev, ki so poznali razmere in ljudi ter so laže prišli na sled konspiracij. Domači izdajalci so z zvijačo, nasiljem, s podkupovanjem in z vsem mogočim terorjem želi uspeh. Noč za nočjo so padale glave naših zavednih ljudi, ki jim prej sam okupator ni mogel do živga. Strašen je protinaradni zločin teh izdajalcev, tako v št. Vidu kakor v vseh ostalih slovenskih krajih, kjer so se pojavile domobrantske jedinice in postojanke!

Danes plapolajo Titove zastave tudi v št. Vidu. Malo je bilo borcev, ki so se vrnili s hribov in danes sodelujejo pri obnovi in vzpostavljanju reda. Št. Vid bo zapisan s častjo in ponosom v knjigo našega osvobodilnega gibanja. Danes plapolajo s hiš slovenske zastave s simbolom svobode, z rdečo zvezdo. Mimo njih korakajo ujetniki, bivši okupatorji in domači izdajalci. Matere, ki so izgubile sinove, može, hčere, te matere so danes kljub hudim izgubam ponosne, da kri ni bila prelita zaman. Dočakale so dan osvobođenja.

Pogrešal sem ga nekaj časa, nek teden. Pozneje pa, ko smo bili zbrani pri kosilu, ujame uho žvižg »Bi li bi li, mala...« Kakor bi treslo vame, se s polnimi usti, sem bil takol zunaj. Moj znanec v uniformi hrvaškega domobrancia se mi prav nasmejana približa. »Da se laže gibljem po tem zmešanem svetu, sem v tej uniformi,« je hitel pojasnjevati, »toda to ni važno. Važno je sedaj to, da vozi iz Karlovca proti Sloveniji tovorni vlak, pri katerem je tudi štirina vagon, naložen s senom, ki je pokrit z dvema skoraj novima ponjavama. Kak prav bi prišli ti ponjavi za šotor naše ambulante, ki je sedaj skoraj brez stree! Le pogljet temno nebo, mokrota nes bo uničila. Ta vagon mora biti tu na meji zadržan preko noči, organiziraj, bratec, sam naprej in določi uro nocojnega noči, kdaj naj pride po ponjavi. Vemo, da ste tu naši dečki, torej kdaj naj pridemo?« Trenutno sem bil iznenaden, vendar sem hitro premislil, pretehtal vse okoliščine in

določil sestanek na tretjo uro zjutraj. »Vedel sem, hvala ti,« je dejal, stiskaje desnico, in že je odšel s svojim kolegom. Značilno je, da je s kolegom prej prišel na postajo kakor tovorni vlak, od kraja namreč, kjer je bil ponjavi opazil.

Narčt za narčtom, kako izpeljati zadevo, se je razvijal v moji glavi, vendar so pri-like povsem drugače nastale. Kakke četrt ure nato prisopihata tovorni vlak in že od dleč sem res opazil vagon s senom in ponjavama. Težki bostal, sem si mislil, ker sta moir, toda kako sploh zadržati vagon na postaji? Podrobnosti in prestanega strahu ne bom razlagal, glavno je dejstvo, da je bil vagon odstavljen od vialka in postavljen na stranski tir, s čemer je bilo jedro zadeve ugodno rešeno.

Da bi bil pogumnejši in dobro pripravljen se na tretjo uro zjutraj, sem ga po večerji namesto enkrat stisnil štiri ali petkrat po dva deci. Treba je bilo odstraniti še nešteto ovir in vse pripraviti za nočni dogodek.

Kazalec na uri je kazal že četrt na štiri, a rjih se ni bilo. Sekunde so bile minute in minute ure, tako nestrpno je bilo čakanje. Naposled: »Bi li bi li, mala...« Komaj slišen žvižg. Štirje so bili, vsi krepki, mladi, toda slabo in vsak drugače obtečen. Po ponovnem pregledu prostora so mi previdno sledili. Skoraj nemiščno so bile počipane žice in prerezane vrvi, ki so vezale ponjavi z vagonom in obe — okrog 110 kilogramov težki ponjavi sta bili v četrt ure že zvitii in na tleh. Misli mi smga, da je šlo vse neopaženo, toda hrvaški zavirač na sosednem vialku, pripravljen za odhod proti Karlovcu, nas je opazoval. Mladi kurir je skočil k njemu, mu pokazil zadevo in zažugal naj izbira med meličanjem ali smrtjo. Toda tudi med hrvaši so bili razumni dečki. »Se pomagati sem vam hotel, ne pa, da bi vas izdal!« Z zruženimi močmi smo spravili obe ponjavi v zavorno utico prav tega hrvaškega zavirača, katerega vlak je čez kakke pol ure odpeljal proti Karlovcu.

Vse štiri partizane je vzhva temna noč, hrvaški zavirač pa je, kakor dogovorjeno, vrgel pri drugem cestnem prehodu iz vozečega vialka obe v klop zvitii ponjavi, ki sta morda res tvorili prvo večjo prenosno stredo naših tovarišev v gozdovih.

Podobni primeri sodelovanja, posebej kakor izpodičeti, so se še večkrat ponovljali. Bili so potrebni, sicer se partizanstvo ne bi bilo moglo razviti do sedanje višine. **Železnikar**

zadnje se je javil 17. 9. 1944. Bil je referent za zvezo pri VII. korpusu. Baje je bil ranjen in leži v Barju. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči sestri Gizeli Likar, Ljubljana, Stari trg 26, III. nadst.

Naprosajo se vsi tovariši partizani, če kaj vedo o mojem sinu Culkarju Alojzu in hčerki Culkar Ivanki, naj sporočijo staršem, Ljubljana, Predjanska 36, Rožna dolina, ali Direkcija drž. železnice.

Kdor kaj ve o Dušanu Lušinu, akademiku, roj. v Mariboru, ki je bil do 8. sept. 1943 v internaciji v Gonarsu, nato pa baje pri Briško-beneškem partizanskem odredu politkomisar, naj da podatke staršem v Ljubljani, Bohoričeva 25.

Komur je kaj znano o mojem sinu Vidcu Milanu, partizansko ime baje »Kongor«, roj. 1921, ki je odšel septembra 1941 k partizanom ter bil dalj časa pri Ložu, naj to sporoči njegovi materi Vidici Franji, Ljubljana, Resljeva 27, II.

Dintinjana Zvonimir, absoluten trg. akademije v Ljubljani, roj. 9. 11. 1922, je odšel konec julija 1944 iz Logatca k partizanom. Javil se je nazadnje iz Čepovana januarja letos. Kdor bi kaj vedel o njem, ga naprosam, da sporoči na naslov: Dintinjana Mihael, Ljubljana, Rožna dolina cesta V, št. 31.

Hribar Viktor, roj. 1926 v Št. Gotardu, p. Trojane, služil v XVIII. diviziji, Ljubljanski brigadi, 3. bat. I. četa, nazadnje bil v bolnišnici v Beli Krajini. Komur je kaj znanež o njem, naj sporoči na naslov: Zločarnik Viktor, Ljubljana-Kodeljevo, Na meji 32, ali telefonično na št. 20-31.

Kdor kaj ve o mojem soprogu Dušanu Dominiku, ki je bil v službi v Ilirski Bistrici in odšel k partizanom (zadnjikrat se je javil iz Črnomlja po nekem gospodu marca meseca), naj sporoči Slavi Dominiku, Privoz 13, Ljubljana.

Ing. Anton Mauer (Bojan) iz Ljubljane je odšel k partizanom 15. septembra 1943. Stanko Mauer iz Ljubljane pa 10. septembra 1943. Kdor bi kaj vedel o prvem ali drugem, naj javi na naslov: Franciška Mauer, Ljubljana, Celovška 162.

Naprosam vsakogar, ki bi kaj vedel o Mišku Alojziju iz Cest, obč. Rovte nad Logatcem, ki je odšel julija 1942 k partizanom in odleje o njem ni nobenega sporočila, naj javi na naslov: Klemenčič Stetka, Ljubljana, Bohoričeva 9.

Kdor kaj ve o Ronko Slavici, uradnic tovarne Solvay, Lukavec pri Tuzli, Bosna, ki je odšla 11. nov. 1943 v partizane; Ronko Janezu, visokošolcu, ki je bil prisilno mobiliziran pri organizaciji Točt v Gorici in je od tam odšel avgusta 1944 v partizane, in Klemše Stanku, visokošolcu, ki je prišel iz italijanske internacije v Gorico vas pri Ribnici in od tam v partizane baje v Levstikovo brigado, naj javi na naslov: Ljubič Slavko, Ljubljana-Kodeljevo, Ob Ljubljanci 37, II.

Urbašek Miha, roj. 7. avg. 1924, je odšel iz Ljubljane k partizanom septembra 1943. Tri tedne po odhodu se je pismeno javil, potem pa nič več. Bil je kurir pri štabu XVIII. divizije. Kdor o njem kaj ve, naj sporoči na naslov: Urbašek Albin, Ljubljana, Celovška 63.

Pichler Rozi, Cesta na Brdo 35, Ljubljana, naproša vsakogar, ki bi kaj vedel o bratu Toneu Blatniku, ki je bil zaposlen v tekstilni tovarni v Medvodah in stanoval nazadnje v Preski 17 pri g. Franciški Jarc. Šel je k partizanom aprila 1944 in bil na terenu v Medvodah. Javi naj na gornji naslov.

Dolinšek Anton, roj. 28. 8. 1926 v Podgorici pri Smarju-Sap, je odšel v partizane (Cankarjeva brigada) sept. 1943 in se do danes še ni javil. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči tврdki Schneider-Verovšek, Ljubljana, ali na njegov rojstni kraj.

Rupar Franci, roj. 28. 1. 1924 v Ljubljani, je odšel iz Ljubljane 10. sept. 1943 k Ljubljanski brigadi. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči na naslov: Amalija Rupar v Ljubljani, Podjunska 15.

zadnje se je javil 17. 9. 1944. Bil je referent za zvezo pri VII. korpusu. Baje je bil ranjen in leži v Barju. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči sestri Gizeli Likar, Ljubljana, Stari trg 26, III. nadst.

Naprosajo se vsi tovariši partizani, če kaj vedo o mojem sinu Culkarju Alojzu in hčerki Culkar Ivanki, naj sporočijo staršem, Ljubljana, Predjanska 36, Rožna dolina, ali Direkcija drž. železnice.

Kdor kaj ve o Dušanu Lušinu, akademiku, roj. v Mariboru, ki je bil do 8. sept. 1943 v internaciji v Gonarsu, nato pa baje pri Briško-beneškem partizanskem odredu politkomisar, naj da podatke staršem v Ljubljani, Bohoričeva 25.

Komur je kaj znano o mojem sinu Vidcu Milanu, partizansko ime baje »Kongor«, roj. 1921, ki je odšel septembra 1941 k partizanom ter bil dalj časa pri Ložu, naj to sporoči njegovi materi Vidici Franji, Ljubljana, Resljeva 27, II.

Dintinjana Zvonimir, absoluten trg. akademije v Ljubljani, roj. 9. 11. 1922, je odšel konec julija 1944 iz Logatca k partizanom. Javil se je nazadnje iz Čepovana januarja letos. Kdor bi kaj vedel o njem, ga naprosam, da sporoči na naslov: Dintinjana Mihael, Ljubljana, Rožna dolina cesta V, št. 31.

Hribar Viktor, roj. 1926 v Št. Gotardu, p. Trojane, služil v XVIII. diviziji, Ljubljanski brigadi, 3. bat. I. četa, nazadnje bil v bolnišnici v Beli Krajini. Komur je kaj znanež o njem, naj sporoči na naslov: Zločarnik Viktor, Ljubljana-Kodeljevo, Na meji 32, ali telefonično na št. 20-31.

Kdor kaj ve o mojem soprogu Dušanu Dominiku, ki je bil v službi v Ilirski Bistrici in odšel k partizanom (zadnjikrat se je javil iz Črnomlja po nekem gospodu marca meseca), naj sporoči Slavi Dominiku, Privoz 13, Ljubljana.

Ing. Anton Mauer (Bojan) iz Ljubljane je odšel k partizanom 15. septembra 1943. Stanko Mauer iz Ljubljane pa 10. septembra 1943. Kdor bi kaj vedel o prvem ali drugem, naj javi na naslov: Franciška Mauer, Ljubljana, Celovška 162.

Naprosam vsakogar, ki bi kaj vedel o Mišku Alojziju iz Cest, obč. Rovte nad Logatcem, ki je odšel julija 1942 k partizanom in odleje o njem ni nobenega sporočila, naj javi na naslov: Klemenčič Stetka, Ljubljana, Bohoričeva 9.

Kdor kaj ve o Ronko Slavici, uradnic tovarne Solvay, Lukavec pri Tuzli, Bosna, ki je odšla 11. nov. 1943 v partizane; Ronko Janezu, visokošolcu, ki je bil prisilno mobiliziran pri organizaciji Točt v Gorici in je od tam odšel avgusta 1944 v partizane, in Klemše Stanku, visokošolcu, ki je prišel iz italijanske internacije v Gorico vas pri Ribnici in od tam v partizane baje v Levstikovo brigado, naj javi na naslov: Ljubič Slavko, Ljubljana-Kodeljevo, Ob Ljubljanci 37, II.

Urbašek Miha, roj. 7. avg. 1924, je odšel iz Ljubljane k partizanom septembra 1943. Tri tedne po odhodu se je pismeno javil, potem pa nič več. Bil je kurir pri štabu XVIII. divizije. Kdor o njem kaj ve, naj sporoči na naslov: Urbašek Albin, Ljubljana, Celovška 63.

Pichler Rozi, Cesta na Brdo 35, Ljubljana, naproša vsakogar, ki bi kaj vedel o bratu Toneu Blatniku, ki je bil zaposlen v tekstilni tovarni v Medvodah in stanoval nazadnje v Preski 17 pri g. Franciški Jarc. Šel je k partizanom aprila 1944 in bil na terenu v Medvodah. Javi naj na gornji naslov.

Dolinšek Anton, roj. 28. 8. 1926 v Podgorici pri Smarju-Sap, je odšel v partizane (Cankarjeva brigada) sept. 1943 in se do danes še ni javil. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči tврdki Schneider-Verovšek, Ljubljana, ali na njegov rojstni kraj.

Rupar Franci, roj. 28. 1. 1924 v Ljubljani, je odšel iz Ljubljane 10. sept. 1943 k Ljubljanski brigadi. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči na naslov: Amalija Rupar v Ljubljani, Podjunska 15.

zadnje se je javil 17. 9. 1944. Bil je referent za zvezo pri VII. korpusu. Baje je bil ranjen in leži v Barju. Kdor kaj ve o njem, naj sporoči sestri Gizeli Likar, Ljubljana, Stari trg 26, III. nadst.

Naprosajo se vsi tovariši partizani, če kaj vedo o mojem sinu Culkarju Alojzu in hčerki Culkar Ivanki, naj sporočijo staršem, Ljubljana, Predjanska 36, Rožna dolina, ali Direkcija drž. železnice.

Kdor kaj ve o Dušanu Lušinu, akademiku, roj. v Mariboru, ki je bil do 8. sept. 1943 v internaciji v Gonarsu, nato pa baje pri Briško-beneškem partizanskem odredu politkomisar, naj da podatke staršem v Ljubljani, Bohoričeva 25.